

פרפראות

פאר

פרשת נח תשפ"א

פרי צדיק

עץ חיים

מכון לשתי

דרכי החינוך

פרפראות פאר

פרי צדיק עץ חיים מכוון לשתי דרכי החינוך

עמוד ג

עמוד א מפתח ענינים פרשת נח תשפ"א

בירור בדעות החלוקות אם עורב שיקר לנח או לא ויישוב בדברי המהרש"א

עמוד ח

ביאור מהו תשובה ניצחת שהשיבתו עורב ליונה ולמה לא רצה העורב ללכת

עמוד ט

ביאור המהר"ל למה שלח נח יונה זכר ולא יונה נקבה

ביאור במה שנאמר בקורבנו של נח ריח ניחוח זכור את בוראך כימי בחרותיך בהגיע שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ

עמוד י

שופך דם האדם באדם מכוון למיום השמיני והלאה ירצה דמו

מיהו בעל ברית המילה, אשר שש לעשות צדק בגילה

עמוד יא

ויחל נח ויטע כרם מכוון לראש כל הרפואות היין

למה השוו חז"ל השידוך לגפן

עמוד יב

ויברך את נח מכוון לנח לו לאדם שלא נברא ויאמר אלוקים פרו ורבו

עמוד ב

פרי צדיק עץ חיים מכוון לשתי דרכי החינוך

עמוד ג

ראוי לסמוך לכאן הביאור מהו לוקח נפשות חכם מהמהרש"א

במה נחלקו הדורשים לשבח והדורשים לגנאי

נחתם גזר דינם על הגזל רמז לדבר כי החמדה מביאה את האדם לגזל

עמוד ד

הגורם לחטא הוא עיקר החטא ביאור המהרש"א

מארובות השמים הריקתי לכם ברכה ומארובות השמים נפתחה הקללה

עמוד ה

כתיב ארובות השמים נפתחו וכתיב אם לא אפתח לכם את ארובות השמים

מתי נקרא נח צדיק ומתי צדיק תמים ביאור נפלא מהבית יוסף

עמוד ו

ביאור התולדות יצחק בשינוי בין צדיק לצדיק תמים

הלימוד מהיונה הסתפקות במועט ושלא לבקש עושר שיצטרכו למתנתו

עמוד ז

יש לבאר הפסוק ראש ועשר אל תתן לי ע"ד מה ששמע המהרש"א בצחות

פרי צדיק עץ חיים מכוון לשתי דרכי החינוך

החינוך המעולה הוא דוגמא אישית והחינוך הנוסף הם דברי מוסר, כי המאמרים פחות יאמנו מהפעולות ציטוט מבעל העקידה,

כתיב (משלי י"א ל') "פרי צדיק עץ חיים ולוקח נפשות חכם".

המעולה שבחינוך הוא הדוגמא האישית

כתב בעל העקידה, בספר עקידת יצחק (שער ד', בפתח השער), לפי, שההישרה המגעת מהשלמים לזולתם, היא על שתי מדות,

האחת, מה שילמדו מהם מצד מנהגיהם ומעשיהם הטובים והישרים, כי זה אשר יקראוהו שמוש חכמים, כי הזוכים להיות עמם במחיצתם רואים בהם תמיד ולומדים מהם ועושים כמעשיהם, כמו שאמר (שמות ל"ג, י"א) ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימוש מתוך האהל, גם באלישע, אשר יצק מים על ידי אליהו (מלכים ב, ג' י"א).

והשנית, אשר לא זכו לראות במעשיהם, ובשמושם, וזכו לשמוע מפיהם דברים נכוחים ומוסרים נעימים ודברי תוכחות וכבושים, כדרך הדרשנים שיצא שם בעולם.

ומהמבואר, שהדרך הראשון הוא יותר חזק בהישרה, הרבה מאד מהשני,

כי יותר ממה שילמוד האדם מהדבור, ילמוד ויתפעל ממראה עיניו אשר יראה מעשים בכל יום, וכמו שאמרו (ברכות ז, ב) גדולה שמושה [של תורה] יותר מלימודה, והחוקר (פרק ב' מאמר עשירי) מספר המדות אמר, זה לשונו, כי הדברים אשר בפעולות ובמעשים, המאמרים פחות יאמנו מהפעולות,

ואם לא יהיו פעולות המחנך, מסכימים לדברים המורגשים, יבזום ויכחישו האמת וכו', עכ"ד בעל העקידה.

התפעלות נפש התלמיד

מבואר, כי יתפעל התלמיד ממראה עיניו אשר יראה מעשים בכל יום, ממוריו מחנכיו וגדולי הדור, יותר מדברי מוסר שישמע, או ילמד בספריהם, כי לחינוך שתי דרכים, הדוגמא האישית של המחנך, האב, או הרב, או דברי מוסר שישמעו, או שילמדו בספריהם,

ושני הדרכים כוונו חז"ל לפסוק אחד הדרך הראשון החינוך שע"י הדוגמא האישית

כתיב (בראשית ו' ט'), אלה תולדת נח, נח איש צדיק, ויולד נח שלשה בנים את שם את חם ואת יפת",

איתא במדרש (בראשית רבה פרשת נח פרשה ל' סימן ו'), אלה תולדות נח", הה"ד (משלי י"א ל') "פרי צדיק עץ חיים, ולוקח נפשות חכם", מה הן פירותיו של צדיק, מצות ומעשים טובים, ע"כ,

כתב רש"י, (בראשית ו' ט'), ללמדך שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים, ע"כ, פירוש, שע"י המעשים טובים שלהם רואים תולדותיהם ונוהגים כמותם,

ופירשו בו, כי תולדותיהם של צדיקים, כלומר שיהיו תלמידיהם ובניהם כיוצא בהם, ע"ד המלמד את בן חברו תורה וכו', שמהווים דוגמא אישית לתלמידיהם ולבניהם, ע"י מעשיהם הטובים שעושים, ומהווים דוגמא לבניהם ותלמידיהם,

מבואר, שדרך החינוך שסמך המדרש לכתוב "פרי צדיק עץ חיים, ולוקח נפשות חכם", הוא ע"י הדוגמא של המעשים הטובים, ואז יהיו תולדותיהם צדיקים כיוצא בהם,

הדרך השני שסמכו חז"ל על הכתוב פרי צדיק וגו'

איתא בגמרא (בבא מציעא דף פה עמוד א) רבי איקלע לאתריה דרבי אלעזר ברבי שמעון, אמר להם, יש לו בן לאותו צדיק, (האם יש בן לרבי אלעזר בן רבי שמעון בר יוחאי) אמרו לו, יש לו בן, אבל אינו הולך בדרך הישר, אתייה, (לקחו רבינו הקדוש למקומו), אסמכיה ברבי, (והסמך אותו שיקרא רבי) ואשלמיה (ומסר אותו לטיפולו של) רבי שמעון בן איסי בן לקוניא, אחוה דאמיה, (אחי אמו של אותו נער, כלומר גיסו של רבי אלעזר ברבי שמעון) כל יומא הוה אמר, לקרייתא אנא איזיל, (כל יום היה אומר הנער, איני רוצה להיות כאן בישיבה, אני חוזר לעירי, ולמעשי),

אמר ליה, (רבי שמעון בן איסי), חכים עבדו יתך, וגולתא דדהבא פרסו עלך, ורבי קרו לך, (הכריזו עליך שאתה חכם, וכתר זהב פרסו עליך, וקראו לך רבי, ואחרי כל הכבוד הזה שנותנים לך), ואת אמרת לקרייתא אנא איזיל, (אתה אומר שאתה רוצה לעזוב את הכל ולחזור לעירך),

עוד נראה לי לפרש מהו לוקח נפשות חכם

מה שקרא עליו לוקח נפשות בלשון רבים, לומר, כי מי שהוא לוקח נפשות, כלומר רוצה להציל נפשות, צריך להיות חכם, לדעת איך לקחת הנפש, כי סכל לא ישכיל.

* * * * *

במה נחלקו הדורשים לשבח והדורשים לגנאי

כתב רש"י (בראשית ו' ט') יש מרבתינו דורשים "אותו" לשבח, ויש שדורשים "אותו" לגנאי,

כתב רש"י, הואיל והזכירו ספר בשבח, שנא' (משלי י') זכר צדיק לברכה,

דבר אחר, ללמדך שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים, ע"כ,

אפשר לומר, שהדורשים לשבח למדו כפירוש הראשון, שבא הכתוב לספר בצדקותו של נח, ודרשו לשבח,

והדורשים לגנאי, סברו כפירוש השני של רש"י, "אלה תולדת נח, נח איש צדיק"

וע"ד שפרשו שצדקותו של נח מוזכרת בפסוק בהקשר לבניו, וכפי שביארו שהשפעת האב על בניו ע"י מעשיו, ומכיוון ובבניו של נח, היה גם בנו חם, שלא הלך בדרכיו, לפיכך, דרשו לגנאי.

* * * * *

נחתם גזר דינם על הגזל רמז לדבר כי החמדה מביאה את האדם לגזל

כתב רש"י (בראשית ו' י"ג), כי מלאה הארץ חמס - לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל,

מבואר, כי הדבר המביא אדם אל הגזל, הוא החמדה, שחומד אדם את מה שיש לחבירו, ולכן הוא בא לגזול הדבר מידו,

ורמז לדבר, כי מעל האותיות גז"ל, הם האותיות ח'מ"ד, וזהו, לא נחתם גזר דינם אלא, על הגזל, כלומר, שנחתם גזר דינם עבור מה שמעל האותיות גז"ל שהם חמ"ד, וע"ז נענשו בעבור החמדה שהרגילים אל הגזל.

* * * * *

אמר ליה, מומי, עזובה דא (בשבועה, אני עוזב הכל ונשאר בישיבה), כי גדל אתא יתיב במתיבתא דרבי, (כשגדל רבי יוסי בנו של רבי אלעזר ברבי שמעון, הגיע לישיבתו של רבינו הקדוש) שמעיה לקליה, אמר, הא קלא דמי לקליה דרבי אלעזר ברבי שמעון, (כשמע רבינו הקדוש את קול הנער, אמר, הקול הזה דומה לקולו של רבי אלעזר ברבי שמעון)

אמרו ליה, בריה הוא (בנו הוא) קרי עליה, (משלי י"א לו) "פרי צדיק עץ חיים ולקח נפשות חכם".

"פרי צדיק עץ חיים" - זה רבי יוסי ברבי אלעזר ברבי שמעון,

"ולוקח נפשות חכם" - זה רבי שמעון בן איסי בן לקוניא, ע"כ,

מבואר, כי דרכי המוסר, נסמכו על הכתוב "פרי צדיק עץ חיים ולקח נפשות חכם".

כשאת אותו הפסוק מצינו במדרש פרשת נח, ובגמרא על מי ששחרו מוסר את רבי יוסי בן רבי אלעזר.

חשבתי לבאר, כי הפסוק, "פרי צדיק עץ חיים ולקח נפשות חכם". מתחלק לשתי חלקים, החלק הראשון הוא "פרי צדיק עץ חיים" ועליו נשען המדרש, ומבאר את דרך החינוך המעולה שהוא הדוגמא האישית, כמו שנתבאר,

ובגמרא, מבואר החלק השני של הפסוק, שהוא "לוקח נפשות חכם" זה רבי שמעון בן איסי בן לקוניא, שלקחו בדברים והיה משחרו מוסר,

* * * * *

ראוי לסמוך לכאן הביאור מהו לוקח נפשות חכם מהמהרש"א

כתב המהרש"א, (בבא מציעא דף פה עמוד א ד"ה פרי צדיק עץ חיים) מה שקרא עליו לוקח נפשות בלשון רבים, והרי נפש אחת היתה, לומר לך, כי הצלת נפש יחידה, מצילה את הדורות הבאים אחריו, ללכת בדרך ה', ועל ידי שנעשה בעל תורה מתקיים בו לא ימושו מפיד ומפי זרעך ומפי זרע זרעך גם נפשות שיבואו ממנו יהיו כמוהם, כדלקמן מכאן ואילך מחזרת התורה על אכסניא שלה: עכ"ל המהרש"א,

הגורם לחטא הוא עיקר החטא ביאור המהרש"א

איתא בגמרא (תענית דף כ עמוד א) מעשה שבא רבי אלעזר ברבי שמעון ממגדל גדור מבית רבו, והיה רכוב על חמור ומטייל על שפת נהר, ושם שמחה גדולה, והיתה דעתו גסה עליו מפני שלמד תורה הרבה,

נזדמן לו אדם אחד שהיה מכוער ביותר. אמר לו, שלום עליך רבי, ולא החזיר לו. אמר לו, (ר' אלעזר) ריקה, כמה מכוער אותו האיש, שמא כל בני עירך מכוערין כמותך? אמר לו: איני יודע, אלא לך ואמור לאומן שעשאני כמה מכוער כלי זה שעשית.

כיון שידע בעצמו שחטא, ירד מן החמור ונשתטח לפניו, ואמר לו: נענית לך, מחול לי! אמר לו: איני מוחל לך עד שתלך לאומן שעשאני ואמור לו כמה מכוער כלי זה שעשית.

היה מטייל אחריו עד שהגיע לעירו. יצאו בני עירו לקראתו, והיו אומרים לו: שלום עליך רבי רבי, מורי מורי!

אמר להם: למי אתם קורין רבי רבי? - אמרו לו: לזה שמטייל אחריך. אמר להם: אם זה רבי - אל ירבו כמותו בישראל. - אמרו לו: מפני מה? - אמר להם: כך וכך עשה לי. - אמרו לו: אף על פי כן, מחול לו, שאדם גדול בתורה הוא. אמר להם: בשבילכם הריני מוחל לו. **ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כן**. ע"כ,

קושיית המהרש"א וביאורו הנפלא

כתב המהרש"א (תענית דף כ עמוד ב ד"ה ובלבד שלא יהא רגיל לעשות). לכאורה, דהכי היל"ל ובלבד שלא יעשה עוד כן, אבל מלשון **שלא יהא רגיל כו'**, משמע דלפעמים יעשה כן,

י"ל דה"ק ובלבד שלא יהא עושה דבר המרגיל אותו לעשות כן, דהיינו, **שלא יהא דעתו גסה**, שהוא הדבר המרגילו לעשות כן, לספר בגנות בני אדם כמו שעשה, ואמר כמה מכוער כו' וק"ל, ע"כ לשון המהרש"א

מבואר בדבריו, כי הדבר המרגיל את האדם ומביאו לעשות הרע, הוא קשה יותר מן הרע בעצמו,

בדרך זו ביאר המהרש"א את הפסוק
מישרים תשפטו בני אדם

איתא בגמרא (חולין פ"ט א') אמר רבי יצחק: מאי דכתיב (תהלים נ"ח ב') "**האמנם אלם צדק תדברון מישרים תשפטו בני אדם**", מה אומנותו של אדם בעולם הזה, ישים עצמו כאלם, יכול אף לדברי תורה, תלמוד לומר,

צדק תדברון, יכול יגיס דעתו, ת"ל, **מישרים תשפטו בני אדם**. פירש"י **מישרים** - כמישור ארץ חלקה שנוחה לידרס.

כתב המהרש"א (חולין פ"ט א' ד"ה יכול יגיס דעתו), עיין פרש"י והוא דחוק, ועוד נ"ל לפרש ע"פ מה שאמרו במס' תענית (תענית כ' א'), בעובדא דראב"ש שהיה דעתו גסה עליו מפני שלמד תורה הרבה, נזדמן לו אדם א"ל ראב"ש כמה מכוער אותו האיש והשיב לו לך אצל האומן שעשאני,

וע"ז הזהיר כאן שלא יגיס דעתו לומר כן, אלא **מישרים תשפטו** בשכלך את בריאת בני אדם כענין שנא' (קהלת ז' כ"ט), "והאלקים עשה את האדם ישר" וגו' עכ"ל המהרש"א,

* * * * *

מארובות השמים הריקתי לכם ברכה ומארובות השמים נפתחה הקללה

ביאור המהרש"א

איתא בגמרא, (תענית ט' ע"א), אשכחיה רבי יוחנן לינוקא דריש לקיש, אמר ליה: אימא לי פסוקיך! - אמר ליה: עשר תעשר. אמר ליה: ומאי עשר תעשר? - אמר ליה: עשר בשביל שתתעשר. - אמר ליה: מנא לך? - אמר ליה: זיל נסי. - אמר ליה: ומי שרי לנסוייה להקדוש ברוך הוא? והכתיב לא תנסו את ה'! - אמר ליה: הכי אמר רבי הושעיא: חוץ מזו, שנאמר (מלאכי ג' יז) הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבקות אם לא אפתח לכם את ארבות השמים והריקתי לכם ברכה עד בלי די, ע"כ,

קושיית המהרש"א איך תבוא הברכה מארובות השמים המקום שממנו באה הקללה במבול

ומקשה המהרש"א (תענית ט' ע"א ד"ה ובחנוני), לכאורה, כיצד אפשר ללמוד את הברכה מפתיחת ארובות השמים, הרי פתיחת ארובות השמים הם סימן קללה, דמשם בא המבול, כמו שאמר הכתוב, **וארובות השמים נפתחו**,

ביאור הדבר ע"ד אין הקב"ה מייחד שמו על הרעה

יש לבאר, ע"ד מה דאיתא (ילקוט שמעוני יחזקאל - פרק ט - רמו שמו), א"ר אלעזר, לעולם אין הקב"ה מייחד שמו על הרעה, כדרך שהוא מייחד על הטובה, ע"כ,

לפיכך, בקללה נאמר נפתחו, כביכול ע"י עצמן, אך בברכה, שהקב"ה מייחד שמו על הטובה, אמר ה' צבקות, אם לא אפתח לכם, אני ה' בכבודי ובעצמי.

* * * * *

מתי נקרא נח צדיק ומתי צדיק תמים
ביאור נפלא מהבית יוסף

כתיב (בראשית ו' ט"ו) "אלה תולדת נח, נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלקים התהלך נח",

כתיב (בראשית ז' א') ויאמר ידוד לנח בא אתה וגוי כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה,

מבואר, כי פעם נקרא נח צדיק בלבד ופעם נקרא צדיק תמים

מה שביאר הבית יוסף ההבדל ביניהם

מובא בספר כלי חמדה פרשת האזינו (עמוד שלי"ג) עה"כ הצור תמים פעלו, וכך כתב ראיתי להזכיר בזה דבר נפלא מה שראיתי בספר אורים גדולים להגאון הספרדי מוהר"י זאבי ז"ל שהביא בשם מרן הבית יוסף ז"ל,

ז"ל בספר "אורים גדולים" מאת מורנו הגאון הגדול מוה"ר אברהם ישראל זאבי זצוק"ל אשר אור תורתו הי' זורח בק"ק חברון בשנות ת"ס - תצ"א, והיה מגדולי אותנו דור דעה,

וכך כתב, שמעתי מפי החכם השלם כמה"ר מצליח אשכנזי ז"ל, ששמע מרבו הרב כמהר"ר שמואל פרימו זצוק"ל, שקבל מרבותיו, דמרן הגאון מוהר"י קארו ע"ה היה דורש בדורותיו לשבח באופן זה,

דכל אדם הגודר עצמו מן הערוה מתיחס אליו שם צדיק כי צדיק יסוד עולם ויוסף יוכיח,

גם כל הפורש מע"ז וממינות מתיחס אליו שם תמים, כדאשכחן בפרשת שופטים שהזהירה

ומבאר המהרש"א, דבנתינת מעשר אנו רואים דבר והיפוכו, משום דבנתינת המעשר יבוא האדם לידי נסיון, דהיאך אפשר, שמתוך שאדם מחסר ממונו ליתן מעשר, יבא להוסיף לו עושר, ואמר הנביא, אל תתמה על כך, ובחנוני נא בזאת בדבר גדול כזה, אם לא אפתח לכם ארובות השמים, שמהם באה הקללה לעולם במבול, משם צווה ה' גם את הברכה, כמ"ש וארובות השמים נפתחו, ומתוך ארובות השמים שבאה הקללה, תבוא גם הברכה, ע"י נתינת מעשרות. עכ"ד המהרש"א,

עוד מצינו דשוה ומשווה מעשרות ומבול

כתיב (בראשית ח' י"א), "ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה",

איתא בגמרא, (סנהדרין ק"ח ע"ב), "עלה זית טרף בפיה" אמר רבי אלעזר אמרה יונה לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם יהיו מזונותי מרורים כזית ומסורים בידך ואל יהיו מתוקים כדבש ומסורים ביד בשר ודם,

מאי משמע דהאי טרף לי שנא דמזוני הוא, דכתיב (משלי פרק ל' ח'), ראש ועשר אל תתן לי, הטריפני לחם חוקי, ע"כ,

כתיב (מלאכי ג' י') הביאו את כל המעשר אל בית האוצר, ויהי טרף בבית, מבואר כי גם במבול וגם במעשרות נקייט במזוני לי שנא דטרף

* * * * *

כתיב ארובות השמים נפתחו וכתיב
אם לא אפתח לכם את ארובות השמים

כתיב (בראשית ז' י"א) "ביום הזה נבקעו כל מעינות תהום רבה, וארובות השמים נפתחו",

כתיב (מלאכי ג' י'), ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבקות, אם לא אפתח לכם את ארובות השמים, והריקותי לכם ברכה עד בלי די",

הדיוק בשינוי הלשון בפסוקים,

במבול כתיב, וארובות השמים, נפתחו, שנפתחו כביכול ע"י עצמן, ובמקום אחר (מלאכי ג' י'), אומר הנביא, "אמר ה' צבקות אם לא אפתח לכם, את ארובות השמים, כלומר, שאפתח בעצמי,

תורה בכל פרטי הע"ז ושם נאמר **תמים תהיה** עם ה' ללמד שכל הפורש מע"ז נקרא תמים,

והנה נח נמצא בדור המבול, כי השחית כל בשר, והוא גדר עצמו, ונקרא צדיק,

גם נמצא בדוד הפלגה, אשר אמרו ונעשה לו שם, ופירש מדרכיהם ונקרא תמים,

לכן כותב התורה, המדבר אחר שעברו הדורות הנזכרים, כתב נח איש צדיק תמים היה בדורותיו בשני דורות הנזכרים, באחד צדיק ובשני תמים,

אמנם מאמר ה' הנאמר לו בעת כניסתו לתיבה בדור המבול עדיין אין בידו אלא אחת, אמר לו כי אותך ראיתי צדיק לפני בדוד הזה כי דור הפלגה לא בא עדיין בעולם, ע"כ דברי מוהר"י קארו הבית יוסף ודפח"ח.

* * * * *

ביאור התולדות יצחק בשינוי בין צדיק לצדיק תמים

היות ויש ספרים שהחליפו הדברים, והביאו את דברי הר"ר יצחק קארו דודו של הבית יוסף בעל תולדות יצחק, ששאל את השאלה ותירץ תירוץ אחר, כדלהלן, וכתבו שכאילו הם דברי הבית יוסף, לכן הבאתי את תירוץ של התולדות יצחק, שהוא שונה מתירוץ הבית יוסף,

וכך כתב בעל תולדות יצחק, למה אמר בתחלה איש צדיק תמים היה. ואמר לו השם ית' בא אתה וגו' כי אותך ראיתי צדיק, ולא אמר תמים.

התשובה, לפי שאמר שהיו גזלנים, ותמלא הארץ חמס, ועוד שהיו משחיתים דרכם והוא עריות, ולא נחתם גזר דינם על העריות אלא על הגזל, ובנח אמר שהוא הפך בשניהם, גם צדיק בענין הגזל, וגם תמים בענין השחתת הדרך.

אם כן כשאמר בא אתה וכל ביתך אל התיבה, לא היה ראוי שיאמר תמים, שכונת ה' לומר בוא אל התיבה ולא תמות כדור הזה שהם בעלי חמס ולזה ימותו על החמס, ואתה שאינך בעל חמס לא תמות. ואי אפשר לומר תמים, שרוצה לומר שלא השחית דרכו, שהם גם כן לא מתו על השחתת דרכם, ע"כ בתולדות יצחק.

מבואר, שבבואם אל התיבה, היה זה על ענין הגזל בלבד, ולכן שייך רק לשון צדיק.

* * * * *

הלימוד מהיונה הסתפקות במועט ושלא לבקש עושר שיצטרכו למתנתו

איתא בגמרא (עירובין י"ח ע"ב סנהדרין ק"ח ע"ב) מאי דכתיב (בראשית ח' י"א), והנה עלה זית טרף בפיה, אמרה יונה לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, יהיו מזונותי מרורין כזית ומסורין בידך, ואל יהיו מתוקין כדבש ותלוין ביד בשר ודם,

מאי משמע דהאי טרף לישנא דמזוני הוא, דכתיב (משלי פרק ל' ח'), ראש ועשר אל תתן לי, הטריפני לחם חוקי, ע"כ,

כתב המהרש"א (סנהדרין ק"ח ע"ב ד"ה יהיו מזונותי מרורים), עיין פירש"י ורמב"ן ודברי הרא"ם בזה, והענין מבואר כמ"ש (ביצה ל"ב ע"ב), המצפה לשלחן חבירו חייו אינם חיים, ואנו מבקשים בברכת המזון ונא אל תצריכנו ה' אלקינו לא לידי מתנת בשר ודם וכו' כי אם לידי המלאה וכו' וסיים שלא נבוש ולא נכלם וכו' שהוא המונע ממתנת בשר ודם,

ביאור המהרש"א למה הביאו חז"ל פסוק זה דייקא

ולמה הביאו ראיה דהאי טרף לישנא דמזוני הוא מספר משלי (משלי ל' ח'), הטריפני וגו' ולא הביאו מקרא דספר תהלים (קיי"א ה') דכתיב טרף נתן ליראיו וגו' וכתוב (מלאכי ג' י') ויהי טרף בביתי,

נראה משום דהאי קרא בענין זה עצמו מדבר, (שהיו מזונותי ביד הקב"ה ולא בידי בשר ודם) שכך נאמר שם "רש ועושר אל תתן ליי ר"ל רש עניות שאצטרך ח"ו למתנת בשר ודם,

ועושר, שהם יצטרכו למתנתי, אל תתן לי שלא אני אבוש מפניהם, ושלא הם יתביישו מפני, רק הטריפני לחם חקי מתחת ידך,

הרמז מהיונה להסתפקות במועט

ורמז זה בעלה זית ע"פ מ"ש התוס' בפרק כל שעה (פסחים ל"ו ע"א ד"ה מה מרור) שהעלה היא מר ולא הפרי כדכתיב עלה זית לרמוז שיסתפק האדם במועט משל הקדוש ברוך הוא ולא ילך אחר הפרי והמותר משל בשר ודם כמ"ש חז"ל

יעקב אבינו ע"ה ביקש (בראשית כ"ח) ונתן לי **לחם, לאכול**, למה אמר **לאכול**, היה די שיאמר ונתן לי **לחם**, וכל בן מבין שהלחם הוא **לאכול**, אך עפ"י הדברים הנ"ל מובן, כי יש מי שאינו יכול לשבוע מהלחם שנעשה כסף, משום **שאוהב כסף לא ישבע כסף**, וזוהי הבקשה, עושר שלא אוכל לאכול אל תתן לי,

והכי איתא באלכסנדר מוקדון

איתא בגמרא (תמיד דף לב עמוד א), אמר להן, אלכסנדר מוקדון, אייתו לי נהמא! אייתו ליה נהמא דדהבא, אפתורא דדהבא. אמר להו, מי אכלי אינשי נהמא דדהבא,

ביאור נוסף בפסוק ראש ועושר שלא יהיה עולה ויורד מנכסיו ח"ו

ועוד אפשר לפרש, הכתוב **ראש ועושר אל תתן לי**, שיתפלל האדם, שלא יהיה ח"ו **עולה ויורד**, **ועולה ויורד מנכסיו**, כלומר, שלא יהיה פעם עני ופעם עשיר וחוזר חלילה, וזהו **ראש ועושר אל תתן לי**, כלומר, **שניהם יחד**, פעם כך ופעם כך, זאת אל יבוא אלי.

* * * * *

בירור בדעות החלוקות אם עורב שיקר לנח או לא ויישוב בדברי המהרש"א

איתא בגמרא (גיטין מ"ה ע"א) בנתיה דרב נחמן בחשן קדרא בידיהו, קשיא ליה לרב עיליש כתיב (קהלת ז'), "אדם אחד מאלף מצאתי ואשה בכל אלה לא מצאתי" הא איכא בנתיה דרב נחמן, (מתוך שהיו מגיסות קדירא רותחת בידיהו, הרואה סבור שצדקניות הן ואין האור שולט בהן),

גרמא להו מילתא ואשתביין, ואישתבאי איהו נמי בהדיהו, יומא חד הוה יתיב גביה ההוא גברא דהוה ידע בלישנא דציפורי, אתא עורבא וקא קרי ליה, אמר ליה מאי קאמר, אמר ליה **עיליש ברח עיליש ברח**,

עורב שקרו הוא

אמר עורבא שיקרא הוא ולא סמיכנא עליה, אדהכי אתא יונה וקא קריא אמר ליה מאי קאמרה אמר ליה עיליש ברח עיליש ברח אמר כנסת ישראל כיונה מתילא שמע מינה מתרחיש לי ניסא, אמר, איזיל אחזי בנתיה דרב נחמן, אי קיימן בהימנותייהו אהדרינהו, (אם נשארו בצדקותן אקחם עמי, בדק ומצא שאינם

עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, **עכ"ד המהרש"א**.

* * * * *

יש לבאר הפסוק ראש ועושר אל תתן לי ע"ד מה ששמע המהרש"א בצחות

כתיב (משלי פרק ל' ח'), "**ראש ועושר אל תתן לי**, הטריפני לחם חוקי",

כתב המהרש"א, (בבא בתרא כ"ה ע"ב ד"ה לא הוגשמה רוח דרומית), יש לפרש הכתוב (קהלת ה' ט') "**אוהב כסף לא ישבע כסף**", מה ששמעתי **דרך צחות**,

כסף אי אפשר לאכול

כי היה איש א' **אוהב כסף ביותר**, ובקש מהאל ית', שבכל מה שיגע בו הוא **בידו**, יהיה נעשה **כסף**, והקב"ה מלא שאלתו, והנה הוא, כשבא לאכול **לחם**, נגע בו **ידו**, ונעשה **כסף** ולא היה לו מה לאכול, וז"ש **אוהב כסף לא ישבע כסף**, **עכ"ל המהרש"א**,

ביאור הכתוב בדרך המהרש"א

כתיב (משלי ל' ח'), **ראש ועושר אל תתן לי**, הטריפני לחם חוקי, מבואר בכתוב, כי יבקש האדם מאתו ית', שלא יתן לו הקב"ה **עניות ועשירות**, אלא **לחם לאכול**,

ויש לשאול, ניחא, שאמר הכתוב שיבקש האדם שלא להיות עני, אך למה אל יבקש עשירות, הרי **איתא בגמרא** (עירובין פ"ו ע"א)

רבי מכבד עשירים, רבי עקיבא מכבד עשירים כדדרש רבא וכו', עי"ש,

אך הדבר **מבואר ביותר** עפ"י דברי המהרש"א, שכוונת הכתוב, על **בקשת העושר**, כפי שביקש האיש שהיה **אוהב כסף ביותר**, ובקש מהקל ית', שבכל מה שיגע בו הוא **בידו**, יהיה נעשה **כסף**, ואז לא יכל לאכול **לחם**, ולא היה לו ממה לשבוע,

וזהו **ראש ועושר אל תתן לי**, אל תתן לי עושר שלא אוכל לאוכלו, אלא הטריפני לחם חוקי, שאוכל לאכול את לחמי,

בכך יש לבאר למה אמר יעאע"ה לחם לאכול

שיטת המהרש"א שהעורב שיקר לנח בהליכתו

כתב המהרש"א (סנהדרין ק"ח ב' ד"ה תשובה נצחת) הרא"ם פי' שדרשו כן שפירוש **יצוא ושוב** גוי' שהיה **יוצא**, ומשיב תשובה נצחת וכו' **עכ"ל הרא"ם**,

אבל הרי לא הזכירו שדרשו כן **מושוב**. ועוד, דביונה נמי כתיב **ותשב**, מיהו לפי משמעו **שיצא יצוא ושוב**, ולא הלך כלל בשליחותו, שמיד הלך סביבות התיבה ושב שם ומזה הבין נח תשובתו הנצחת. (ולא שהשיב העורב כן), עכ"ד המהרש"א **מבואר שהעורב שיקר** בכך שגנב דעתו כאילו הולך הוא,

לפי"ז מובן כפ"פ דבריו של גאון המהרש"א

לפי"ד המהרש"א בסנהדרין, מובנים דברי המהרש"א בגיטין שהם לשיטתו, **שהעורב שיקר** את נח, כי המהרש"א סובר בניגוד למפרשים אחרים שאומרים שהוא לא שיקר, כהרא"ם,

* * * * *

ביאור מהו תשובה ניצחת שהשיבתו עורב ליונה ולמה לא רצה העורב ללכת

איתא בגמרא (סנהדרין ק"ח ב'), **כתיב** (בראשית ז' ח') "וישלח את הערב", **אמר ריש לקיש**, תשובה ניצחת השיבו עורב לנח,

איתא בגמרא (עירובין כ"ב א'), שחורות כעורב במי שמשים עצמו **אכזרי על בניו** ועל בני ביתו **כעורב**. ועיין בגמרא (כתובות מ"ט ב') **העורב אכזרי מכל**,

י"ל כי העורב לא רצה להביא אוכל בגלל אכזריותו

יש לומר כי העורב לא רצה ללכת בשליחותו של נח בגלל אכזריותו שלא להביא אוכל לאחרים כדאיתא בגמרא,

ומה שאמרו ז"ל תשובה ניצחת, פירוש שתשובתו של העורב ליונה היא מלשון **התנצחות** ולא שאלו היו סיבותיו האמיתיות של העורב שאינו רוצה ללכת בשליחותו של נח,

עונשו של העורב הוא אכזריותו

איתא בגמרא (סנהדרין ק"ח ב'), **תנו רבנן**: שלשה נהגו שלא כהוגן בתיבה, וכולם לקו: **כלב**, **עורב**, ו**חם**. כלב - נקשר,

צדיקות כלל כפי שהיה נדמה), כי הדרן ואתן (כשחזרו מהשבי) אמר הוּו קא בחשן קידרא בכשפים, ע"כ

דעת המהרש"א כי העורב שיקר את נח

כתב המהרש"א (גיטין מ"ה ע"א ד"ה עיליש ברח עיליש ברח) כפל הדבור עיליש ברח עיליש ברח לקיים הדבר, והוא לא האמינו כי **כן דרכו של עורב לשקר בשליחותיה**, **כענין נח**, ע"כ

מבואר כי דעת המהרש"א שהעורב שיקר את נח

קושית בעל הגהות הש"ס על המהרש"א

בפירוש אוצר בלום שבספר עין יעקב ממוהר"ר ישעיהו פיק הגהות הש"ס, מקשה על המהרש"א,

ולא ידעתי מאין תמצא בענין נח שהעורב היה משקר, והלא אף מה שסירב העורב לילך על פיו של נח לא היה אלא מכח טענה שהשיבו, כמבואר בסנהדרין (ק"ח ע"ב), תשובה ניצחת השיבו עורב לנח, ועיין גם רש"י בחומש על שלא הלך בשליחותו, ומסיים בעל הגהות הש"ס ואוצר בלום, **ומצוה ליתן מובן לדבריו של גאון ז"ל**

שיטת הרא"ם שהעורב לא שיקר לנח

כתיב (בראשית ח' ז'), "וישלח את העורב ויצא יצוא ושוב"

כתב רש"י (בראשית ח' ז'), **יצוא ושוב** - הולך ומקיף סביבות התיבה **ולא הלך בשליחותו**,

מזרחי (רא"ם) (בראשית ח' ז') הולך ומקיף סביבות התיבה. אבל בפרק חלק (סנהדרין קח ב) ובבראשית רבה (בראשית רבה לג, ה) לא אמרו אלא שהיה **משיב** לו תשובה נוצחת.

ונראה מדבריהם שפירוש "יצוא" שהיה יוצא, "ושוב" **ומשיב** תשובות נוצחות, **ולא יצא מן התיבה כלל**,

והרי הכתוב צווח "יצוא ושוב", לפיכך הוצרך הרב לתקן דבריהם ואמר שהיה יוצא מן התיבה עד שהיה מקיף סביבות התיבה בלבד, ואחר כך היה שב וטוען עליו תשובה נוצחת. והם אמת ודבריהם אמת, עכ"ל הרא"ם,

מבואר בדבריו שמ"ש **שוב** הם **תשובת** העורב לנח מדוע אינו רוצה ללכת, **ולא שיקר** העורב לעשות עצמו הולך בשליחותו,

יש להוסיף

מסכת נדה (ל"א ע"ב) בא זכר בעולם - בא ככרו בידו, נקבה - נקייה באה,

* * * * *

ביאור במה שנאמר בקורבנו
של נח ריח ניחוח

כתיב (בראשית ח' כ"א), וירח ידוד את ריח הניחוח ויאמר ידוד אל לבו, וברש"י מהמדרש (ב"ר פ' כ"ו ופ' ל"ד), אמר, לא צוה לי הקב"ה להכניס מאלו שבעה שבעה, אלא כדי להקריב קרבן מהם,

וקשה תרתי, אחד, דפירוש, ריח ניחוח לידוד, הוא נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני, כמו שפירש רש"י, (ויקרא א' ט'), וכאן לא צוה לו הקב"ה, א"כ מאי נחת רוח לפניו,

ועוד קשה, מאי ויאמר ידוד אל לבו, מה שייך לומר אצל הקב"ה אל לבו,

וההסבר הוא עפ"י מה שכתב רש"י, שנח הבין מעצמו שעליו להקריב קרבנות, וזהו ויאמר ה' אל לבו, כלומר על לבו של נח, שהבין מלבו להקריב קרבן, ולכן היה זה ריח ניחוח יותר ממה ש"אמרתי ונעשה רצוני", וק"ו הוא, שאם כאשר אמרתי, ונעשה רצוני נקרא ריח ניחוח, עאכ"כ כשהבין מעצמו שעליו להקריב קרבן, שיהיה ריח ניחוח.

* * * * *

זכור את בוראך כימי בחרותיך בהגיע
שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ

כתיב (בראשית ח' כ"א), כי יצר לב האדם רע מנעוריו,

ואיתא במפרשים פירוש הפסוק, כי יצר לב האדם רע ביותר, מנעוריו, דבימי נעוריו של אדם, יצרו של אדם, תקיף עליו יותר מימי הבגרות והזקנה, שאז תשש כח היצר מלהסיתו,

כתיב (קהלת י"ב א') וזכר את בוראיך בימי בחרותיך עד אשר לא יבאו ימי הרעה, והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ,

עורב - רק, שם העורב הנקיבה, פושקנצא (בבא בתרא עג ע"ב), חם - לקה בעורו. י"ל כי אכזריותו של העורב באה מקיללתו.

* * * * *

ביאור המהר"ל למה שלח נח
יונה זכר ולא יונה נקבה

כתיב (בראשית ח' י"א), "והנה עלה זית טרף בפיה" כתב רש"י אומר אני שזכר היה,

כתב המהר"ל גור אריה (בראשית פרק ח פסוק יא ד"ה אומר אני שזכר היה), ואם תאמר אם כן לכתוב הכל לשון זכר או הכל לשון נקיבה, מאי שנא דבכל הפרשה (פסוקים ט, יא, יב) כתב לשון נקיבה, ובמלת "טרף" כתיב לשון זכר,

ויראה לי, (כתב המהר"ל) שנח לכך שלח הזכר, לפי שהזכר מביא פרנסה לנקיבה, ואמר אם ישלח נקיבה - הנה אם תמצא דבר מה מן המאכל לא תביא אל הזכר לאכול,

והזכר מביא לפרנס הנקיבה, לכך כתיב "והנה עלה זית טרף" - ולא אכל, כמו שדרך הזכר לטרוף ולהביא לנקיבה, ולאפוקי הנקיבה דדרכה לאכול.

וכן כתיב שהזכר דרך לטרוף בשביל הנקיבה, כדכתיב (נחום ב, יג) "אריה טורף בדי גורותיו ומחנק ללבאותיו",

פירש רש"י (נחום ב' י"ג), אריה טורף בדי גורותיו - כתרגומו מלכיה היו מביאים שלל רב עד שהיה די לבני ביתם, ומחנק - בהמות לצורך לבאותיו כלומר מרבה אוצרותיו לבניו,

ובמסכת בבא קמא (טז ע"ב) אמרינן ארי דורס ואוכל ברשות הרבים פטור, משום דהוי אורחיה, ושן ברשות הרבים פטור. טורף ואוכל חייב, דהוי קרן.

ופריך מדכתיב "טורף בדי גורותיו ומחנק ללבאותיו", ומתרץ 'בשביל גורותיו בשביל לבאותיו',

שמע מינה שדרך הזכר להביא לנקיבה. לפיכך שלח את הזכר ולא את הנקיבה.

וכן בעורב שלח את הזכר ולא הנקיבה משום האי טעמא.

לפי"ז אפשר לפרש כפתור ופרח, את הפסוק,

שפך דם האדם, באדם, דמו ישפך, פירוש,
שכאשר אדם שופך את דם האדם, כלומר
בקיום מצוות מילה, באדם, אצל אדם אחר,
שהוא בנו,

דמו ישפך, כאילו שדמו נשפך, דבכך מגלה
דעתו שנימול לרצונו.

* * * * *

מיהו בעל ברית המילה, אשר שש לעשות צדק בגילה

איתא, (בפיוט הנאמר בברכת המזון לברית
מילה),
הרחמן, הוא יברך **אבי הילד ואמו,** ויזכו לגדלו
ולחנכו ולחכמו, מיום השמיני והלאה ירצה
דמו, ויהי ה' אלקיו עמו.

הרחמן, הוא יברך **בעל ברית המילה, אשר שש
לעשות צדק בגילה, וישלם פעלו ומשכרתו
כפולה,** ויתנהו למעלה למעלה.

הרחמן, הוא יברך **רך הנמול לשמונה,** ויהיו
ידיו ולבו לאל אמונה, ויזכה לראות פני
השכינה, שלש פעמים בשנה.

יש לברר, מאחר ויברך את **אבי הילד,** ומברך
את **רך הנימול,** אי"כ מיהו **בעל ברית המילה,**
אשר **שש לעשות צדק בגילה,**

ביאור המהרש"א בפסוק שש אנוכי על אמרתך

כתיב (תהלים פרק קיט קסב) "שש אנוכי על
אמרתך כמוצא שלל רב",

איתא בגמרא (שבת דף קל עמוד א) תניא, רבן
שמעון בן גמליאל אומר: כל מצוה שקיבלו
עליהם בשמחה כגון **מילה,** דכתיב "שש אנוכי
על אמרתך כמוצא שלל רב" - עדיין עושין
אותה בשמחה,

ביאור המהרש"א כוונת הפסוק (תהלים פרק
קיט קס"ב) "שש אנוכי על אמרתך כמוצא שלל
רב" (סוטה יד ע"א ד"ה שנאמר לכן)

ודימה לו השכר הזה לשלל שהוא דבר שלא
טרח בו אלא אחרים עשאוהו, כן תקבל שכר
כאילו עשית על דבר שלא טרחת בו אלא

מבואר, דכשם שהיצר הרע, **עצמותו ותוקפו,**
הוא בימי הנעורים, כך היצר הטוב, **תוקפו**

וגבורתו הוא בימי הנעורים, לעבוד את השי"ת
בהתלהבות דקדושה, **בחפץ ורצון** להתקרב
אליו ית' ביותר, אך כאשר באים ימי הבגרות
והזקנה, שנים אשר אין מורגש בהם כל כך
התלהבות החפץ והתשוקה, ואינם עוד כבימי
הנעורים,

עצת החכם מכל איך לעבוד את ה'

**על זה יעץ החכם ואמר, וזכר את בוראך בימי
בחורתך וכו',** והגיעו שנים אשר תאמר **אין לי
בהם חפץ,**

כלומר, שכאשר יגיעו השנים, שאינך מרגיש כל
כך את **החפץ,** הרצון והחשק, בהתלהבות
לעבודת הבורא, העצה היעוצה היא, לזכור את
עבודת הבורא **בימי בחורתך,** איך היתה
עבודת הבורא, בימי הבחורות, בהתלהבות
דקדושה אליו יתברך, וזהו שאמר הכתוב, **וזכר
את בוראך, בימי בחורתך,** כאשר יגיעו שנים
אשר תאמר **אין לי בהם,** את החפץ.

* * * * *

שופך דם האדם באדם מכוון למיום השמיני והלאה ירצה דמו

כתיב (בראשית ט"ו), **שפך דם האדם באדם דמו
ישפך,**

בברכת המזון בברית מילה, אמרינן, הרחמן
הוא יברך **אבי הילד ואמו,** ויזכו לגדלו ולחנכו
ולחכמו, **מיום השמיני והלאה ירצה דמו,**

והקשו, איתא באמרי אמת ליקוטאים, (עניני
מילה עמי צ"ד) **ובשם אדמורי בעלזא** ע"ה, למה
כתב **מיום השמיני והלאה ירצה דמו,** אצל
ברכת האב, ולא אצל ברכת התינוק,

ותירצו, דהתינוק רך הנימול, **אינו בר דעת,**
ואין אנו יודעים אם נימול לרצונו, אך כאשר
הילד גדול ונעשה אב, ומכניס את בנו בבריתו
שאאע"ה, ע"כ הוא מגלה דעתו, שמילה
שנימול הוא לשמונה ימים, **נעשה לרצונו,**
וע"ז מברכים את **אבי הילד,** שמיום השמיני,
שמל את בנו, ובכך גילה דעתו, שכשנימול הוא,
היה זה לרצונו, ע"ז מברכים את האב **שירצה
דמו,** ודפח"ח,

איתא בגמרא (ברכות ל"ה ע"א), מנין שאין אומרים **שירה** אלא על היין שנאמר (שופטים ט"ו י"ג) "ותאמר להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלקים ואנשים", **מבואר**, **שהיין** מביא גם **בכי ויללה** וגם **שירה**, **איתא במדרש** (רבה, בראשית פרשה ס"ח פסקה ד'), רבי יהודה בר סימון פתח, **כתיב** (תהלים ס"ח) "אלקים מושיב יחידיים ביתה, מוציא אסירים **בכושרות**",

מטרונה שאלה את ר' יוסי בר חלפתא, אמרה לו לכמה ימים ברא הקב"ה את עולמו, אמר לה לששת ימים, כדכתיב (שמות כ') כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, אמרה לו מה הוא עושה מאותה שעה ועד עכשיו, אמר לה, הקב"ה **יושב ומזווג זיווגים**, **בתו** של פלוני לפלוני, **אשתו** של פלוני לפלוני, **ממונו** של פלוני לפלוני,

אמרה לו, ודא הוא אומנתיה, **אף אני יכולה לעשות כן**, כמה עבדים כמה שפחות יש לי, לשעה קלה אני יכולה לזווגן, אמר לה, אם קלה היא בעיניך, **קשה היא לפני הקב"ה כקריעת ים סוף**, הלך לו ר' יוסי בר חלפתא, **מה עשתה**, נטלה אלף עבדים ואלף שפחות והעמידה אותן שורות שורות, אמרה פלן יסב לפלונית, ופלונית תיסב לפלוני, וזיווגה אותן בלילה אחת, למחר אתון לגבה, דין מוחיה פציעא, דין עינו שמיטא, דין רגליה תבירא, **אמרה להון מה לכון**, דא אמרה, לית אנא בעי לדין, ודין אמר, לית אנא בעי לדא, **מיד**, שלחה והביאה את ר' יוסי בר חלפתא, אמרה לו, **לית אלוך כאלקיכון, אמת היא תורתכון, נאה ומשובחת**, יפה אמרת, אמר, לא כך אמרתי לך, אם קלה היא בעיניך, **קשה היא לפני הקב"ה כקריעת ים סוף**, הקב"ה מה עושה להון, מזווגן בעל כרחן שלא בטובתן, הה"ד (תהלים ס"ח) אלקים מושיב יחידיים ביתה, מוציא אסירים **בכושרות**, מהו **בכושרות**, **בכי ושירות** מאן דבעי אומר **שירה** ומאן דלא בעי **בכי**,

השוו השידוך לגפן שאומרים עליו שירה ומביא יללה לפי דבר המדרש, נראה לומר באר היטיב, דזה שהשוו חז"ל השידוך ליין, **כדאיתא בגמרא** (פסחים מ"ט) **ענבי הגפן בענבי הגפן**, מכיון ועל השידוך נאמר, **בכושרות**, מהו **בכושרות**, **בכי ושירות**, וביין אמרו, שאומרים עליו **שירה** ומביא יללה, וזהו **בכי ושירות**, והכי **איתא בגמרא** (ברכות נ"ז ע"א) כל מיני משקין יפין לחלום, חוץ מן היין יש שותהו **וטוב לו ויש שותהו ורע לו עיי"ש**.

* * * * *

אחרים, והוא כוונת הפסוק שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב ר"ל שש אנכי על

אמרתך, אמירת התורה בעלמא בלא קיומה וטורח עשייתה, כמוצא שלל רב ששש על דבר שלא טרח בו וק"ל, **עכ"ל המהרש"א**,

לפי זה אפ"ל, ד"בעל ברית המילה", הוא התינוק, אשר **שש לעשות צדק**, דקאי אמילה,

והרי לא עשה כלום, אעפ"כ יקבל שכרו, כאילו עשאוהו, **כביאור הפסוק במהרש"א**.

וע"ז מברך בעל ברית המילה בנפרד, להדגיש שיש לו שכר גם על מה שלא עשה הוא,

* * * * *

ויחל נח ויטע כרם מכוון לראש כל הרפואות היין

כתיב (בראשית ט" כ') "ויחל נח איש האדמה ויטע כרם, וישת מן היין וישכר"

איתא בגמרא (בבא בתרא נ"ח ע"ב), בראש כל מרעין אנא דם, בראש כל אסוון אנא חמר, פירוש, בראש כל מחלות הדם, בראש כל הרפואות היין, **אם שותהו במדה הראויה**,

ביאור הכתוב, ויחל נח איש האדמה ויטע כרם, יש לפרש ויחל, מלשון התחלה ומלשון חולי, כביאור הכתוב (בראשית ד' כ"ו), "אז הוחל לקרוא בשם ה" שפירשו בו, הוחל מלשון התחלה, ואולי אפשר לומר גם הוחל מלשון חולי,

עד"ז יש לפרש, ויחל ויטע כרם, מכוון לתחילת כל רפואה הוא היין, אם שותהו במדה, אך מכיוון ולא שתה במדה, אז וישת מן היין שהוא לרפואה וישכר,

* * * * *

למה השוו חז"ל השידוך לגפן

כתיב (בראשית ט" כ"א), וישת מן היין וישכר,

איתא בגמרא (ברכות מ' ע"א, סנהדרין ע' ע"ב), עץ שאכל אדם הראשון, רבי מאיר אומר **גפן היה** שאין לך דבר שמביא יללה על האדם אלא יין, שנאמר **וישת מן היין וישכר**,

והיא מתביישת וה"ה כגוף בלי נשמה, עכ"ד
המהרש"א,

**לפי"ז מבואר כפתור ופרח שירתו של רב המנונא זוטי
מבואר, שחתן וכלה ביום חופתם מתפללים
בתפילת מנחה את תפילת רב המנונא זוטי
אלוקי עד שלא נוצרתי וכו', לפי"ז יש לבאר,
כשבקשו חכמים מרב המנונא זוטי לשיר
בחתונה, אמר להם, הרי זה עתה התפללתם
ואמרתם, עד שלא נוצרתי איני כדאי, פירוש
שנח לו לאדם שלא נברא, א"כ מה לכם פה ומי
לכם פה בחתונה שעשויה להמשיך הלאה
דורות, ואיך זה מתיישב עם איני כדאי,
ועוד שאמרתם עפר אני בחיי הריני כמת, וק"ו
במיתתי שהריני מת, וזה שאמר פעמיים ווי לן
דמיתנן בחיי, ווי לן דמיתנן במיתתי, א"כ איך
זה מסתדר עם חתונה, ואמרו לו, אתה כל כך
צודק, ומה נענה לשאלתך, וע"ז אמר להם,
אבל כי יש עצה להמשיך הדורות שיקבלו ע"ע
תורה ומצוות ובכך יש הצדקה להמשך
הדורות, ובכך מכוון הפסוק (בראשית ט' א')
ויברך אלוקים את "נח", כלומר שהקב"ה
מסכים שנח לו שנברא, ויאמר אליהם פרו
ורבו שיהיה המשך לדורות, אבל בתנאי
שומלאו את הארץ שחלק הארצי שהוא הגוף
יתמלא ע"י נשמה של קיום תורה ומצוות
ושלא יהיה כלי ריק.**

וכן כתבו התוספות,

איתא בגמרא (עבודה זרה דף ה עמוד א) אמר ר"ל,
בואו ונחזיק טובה לאבותינו, שאלמלא הן לא
חטאו (בעגל), אנו לא באנו לעולם, (שהיו
כמלאכים ולא הולידו בנים). שנאמר (תהלים פ"ו
ב'): אני אמרתי אלקים אתם ובני עליון כלכם,
חבלתם מעשיכם אכן כאדם תמותון וגו'.
למימרא, דאי לא חטאו לא הוה מולדו, והכתיב
(בראשית ט' ז') **ואתם פרו ורבו,** עד סיני.
ע"כ, **כתבו התוספות,** (ד"ה שאלמלא לא חטאו לא
באנו לעולם) ואף על גב דאמרינן פ"ק דערובין
(דף י"ג ע"ב) נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא,
היינו בתחלת לידתו שאין ידוע מה יהא בסופו,
אבל כשהוא צדיק אשריו ואשרי הדור שהוא
בתוכו ע"כ, **מבואר,** שכשהולך בדרך התורה
אשריו ואשרי הדור, וזהו ויברך אלוקים את
"נח" כלומר, שאז נח לו שנברא, ויאמר אליהם
אלוקים פרו ורבו,

* * * * *

להערות הארות ולקבלת העלון ניתן לפנות

אל "מכון פאר" רחוב חזון איש 2 בני ברק

פקס 03-6161777, נייד 0527-616166

מייל y0527616166@gmail.com

ויברך את נח מכוון לנח לו לאדם שלא נברא ויאמר אלוקים פרו ורבו

איתא בגמרא, ברכות (דף לא עמוד א), אמרו ליה
רבנן לרב המנונא זוטי בהלולא דמר בריה
דרבינא, לישרי לן מר, אמר להו, ווי לן דמיתנן,
ווי לן דמיתנן, אמרי ליה אנן מה נעני בתוך,
אמר להו, הי תורה והי מצוה דמגנו עלן, ע"כ,

הקושיות שהיקשו המפרשים

איך שר רב המנונא זוטי בחתונה ששם יש
לשמח חתן וכלה, והזכיר להם המיתה,
עוד למה אמר פעמיים ווי לן דמיתנן ווי לן
דמיתנן,
וגם כשאמרו לו מה נענה לך, אמר להם הי
תורה והי מצוה דמגנו עלן, וכי מה תשובה יש
בדבר זה,

התירוצים והביאורים בקושיות הנ"ל רבים
וטובים ודפח"ח ש"י בכל אחד ואחד, עיין בעין
יעקב ובמפרשים סביב לו, ואענה גם אני חלקי,

ביאור העניין ע"י תפילת רב המנונא זוטי עצמו

איתא בגמרא (ברכות דף יז עמוד א), אלקי, עד
שלא נוצרתי איני כדאי ועכשיו שנוצרתי כאלו
לא נוצרתי, עפר אני בחיי, קל וחומר במיתתי,
הרי אני לפניך ככלי מלא בושח וכלימה,

יהי רצון מלפניך ה' אלקי שלא אחטא עוד,
ומה שחטאתי לפניך מרק ברחמך הרבים אבל
לא על ידי יסורין וחלאים רעים. **והיינו וידוי
דרב המנונא זוטי ביומא דכפורי.**

ביאור המהרש"א בתפילת רב המנונא זוטי

כתב המהרש"א, אלקי עד שלא נוצרתי כו'.
ע"פ מ"ש בההיא דמסכת עירובין (י"ג:) **דנמנו**
(שספרו) וגמרו טוב לו לאדם שלא נברא
משנברא, משום שהלאוין מרובין יותר
מהעשין, ואם לא היה נברא לא היה עובר
לאוין כל כך מרובים, ולזה אמר, **עד שלא
נוצרתי** איני כדאי להיות נוצר, שהרי טוב לי
שלא נוצרתי מצד הלאוין, **ועכשיו שנוצרתי**
כדי לקיים העשין **כאלו לא נוצרתי** שהרי איני
מקיימם, **ולפי שהאדם נברא מחומר שהוא
העפר, וצורה שהיא הנשמה** אמר בוידוי שלא
הלכתי אחר צורת, אבל **עפר אני בחיי,** כלומר
מת אני בחיי משום שהחומר גובר על הצורה,
וק"ו במיתתי שאז אני מת כי הצורה נפרדה
מהחומר וא"א לי לקיים מצותיך כמ"ש
במתים חפשי מן המצוות, **והרי אני לפניך ככלי
מלא כו'** לפי שהגוף הוא הכלי לנשמה ולצורתו
והנשמה אינה ממלאת את הכלי שהוא הגוף